№ 27. Tartus, 1. heina=kuul 1885. IV. aastakäik.

Toimetaja adress:
Olewiku toimetusele Tartus.
Kõnetund, mill toimetaja ikka kodu, iga päew kella 12—1.

Tuleb iga esmaspewa õhtul wälja.
Aastas 52 nummert.
Iga kuu kaks Lisalehte.

Olewiku aasta hind:
postiga 3 rubla, ilma postita 2 rubla 50 kopikat,
poole aasta hind postiga 1 rbl. 75 k. postita 1 rbl. 50 k.
Iga tellija, kes tellimiseraha ilma wahemeheta ise ära saadab, jaab iga 10 eksemplaari pääle ühe ilma hinnata ehk 10 protsenti tellimise rahast.
Kuulutuste rida ehk selle ruum maksab 5 kopikat.

Olewik

Tellimist ja kuulutust wõtawad wastu:
Tartus: Schnakenburg. H. Laakmann. R. Sachker. Th. Grüner. Sirk. C. H. Wirkhaus. Beiter. R. Nik. E. Nik. E. J. Karow.
Tallinnas: Th. Jakobson ja Busch'i raamatukauplused. F. Wasserman. M. Rathal.
Paides: A. Seidelberg.
Lihulas: F. Büttner.
Wõõrus: Julie Bulerse.
Welgas: M. Rudolff.
Wiljandis: E. J. Karow. F. Fitle.
Pärnus: E. [illegible]. R. Jacoby & Co.
Kuresaares: [illegible].
Haljalas: G. F. Hallberg.
Põltsamaal: F. Lehberg.
Rakweres: G. Kuhs. F. Freimann.
Narwas: R. Grosserow. M. Joder.
Peterburis: [illegible]. Tilliserskaja ul. Nr. 51. [illegible]. Newski prospekt Nr. 85.
Pihkwas: J. Wolfrawm.
Ma i wõtawad tellimisi wastu: Wallakirjutajad, wallawanemat ja koolmeistrid. Adressid palutakse selgeste kirjutada.

Armastuse laulud.

Tartus, 28. jaanikuul 1884.

Igal inimesel on oma aeg, mill tema luuletab, ja see, millest tema kui ajutine salmitseja luuletab, on armastus. Nii kuida kewadine aeg kõik linnukeeled rõõmsale laulule lahti päästab, nii tuleb noores eas igale inimesele üks aeg, mis temal luulelikuks kewadeks on, üks aeg, mis tema õrnemad ja õnnelikumad tundmused salmideks toob, üks aeg, millest tema terwe inimesesooga igatsedes ütleb:

Oh jääks ta kestma igawest,
See aeg, mis luuleb lõbudust!

Sellest siis ka tuleb, et armastuse laulude arw otsata suur on; aga sellest tuleb niisama ka, et neid armastuse laule wähe on, milledest ütelda wõib, et nad wäga paljudele ilusad on. See nähtus ei ole imelik, waid wäga loomulik. Leiame meie, et niihästi lindudel kui ka inimestel üks laulurikas aeg olemas on, siis leiame meie ka kergeste, et „igal linnul oma laul“ on. Wähe on linde, kes kauniste laulawad; suurema hulga laul on ilma iluta, on ainult häälelik tunnistus, et ka nemadgi rõõmsas lauluajas elawad.

Inimeste lauluga ei ole lugu mitte teisiti, jah, on weel halwemgi. Ka inimeste seas on tõsised laulikud aruldased külalised. Wähe on neid inimeselapsi, kelledele loodus neid andisid jaganud, et nemad neid inimlisi tundmusi, mis taewalisesse kõrgusesse tõstawad wõi loomalisesse madalusesse kiskuwad, laulus inimese wääriliseks kõrgendawad, walgustawad, pühendawad. Suurem osa inimesi ei suuda oma tundmustele kaugeltki niisugust keelelist kuju anda, et teised inimesed sellest lõbu saaks. Wõib olla, et armastuse tundmused, milledest nad salmiwad, nende rinnus wäga kaunil kujul ilmusiwad, aga seda ei tea meie, kes temast aja ja ruumi läbi lahutatud oleme. Meie wõime ainult tema salmikese järele arwata, missugusel kujul tema tundmused ilmusiwad. On nüüd tema salmikene kaunis, lõbus, pidulik, siis tunneme ka meie temale järele ja heljume waimus tema eeskujulikus olekus. On tema salmikene aga puudulik, kehw, wahest koguni puhastatud tundmuste rikkuja, nii et meie salmiseppa toore tundmustega inimeseks peame pidama, siis on selge, et meie temast ja tema tundmustest ja ta salmidest lahkuda soowime.

Sellepärast peaks iga inimene, kes oma armastuse laulukese üles kirjutab, seda sajal korral läbi katsuma ja järele kaaluma, kas tema awaldamiseks ka tõeste küps on. Mida palawamad, südamlikumad, kaunimad salmitseja enese tundmused oliwad, seda suurema õigusega nõudku ta salmilt, et ta nende tundmuste kohane oleks. Oliwad ta enese tundmused aga leiged, selgimatad ehk koguni toorepäralised, siis ärgu ta nendest midagi paberisse pangu. Mis tema kirjutab, sellest wõib julgeste ju ette ütelda, et see kuhugile ei kõlba. Kellel aga mingit tõsist räägitawat tundmust ei ole, see ärgu armulaulu tegemise pääle mõtelgugi. Pime ei wõi pimedale teed juhatada, temal aga puudub ka pimegi teejuht. Ühes keeles, mida meie ei mõista, ei wõi meie ei kõnelda ega kirjutada. —

Kallis noor sõber! Tule mu käekõrwal paar sammu eemale ja ma annan sulle nelja silma all natukene hääd nõuu. Sina oled Schilleri „kellalaulus“ nii kaugel, kus sind üks „nimeta igatsus“ juhatama ja ekslitama hakkab ning sa oled üle öö — laulikuks muutunud. Laula minu pärast nüüd sada raamatut täis, aga ära sa neid laule mitte nii kergeste teistele näita, ei ka mitte sellelegi, kes sind laulikuks muutis. Mispärast? Miks ei peaks ma oma armsamaid laule mitte teistele näitama? Ei! Ma tahan nad trükki panna ja nendega tuhandatele sedasama rõõmu teha, mis nad mulle enesele teewad.

Ei tea, kas see korda läheb. Kes ütleb sulle, et su laulud ka midagi tõlbawad? Sina ise? Ei, sõber, sina ise ei wõi seda mitte, ehk sa küll tubli kihelkonna kooli oled wirgaste läbi õppinud ja paljugi ilusaid armulaule lugenud ning pähagi õppinud. Sa pead enne ühe wähemalt testamendi suuruse raamatu luulekunstisi läbi õppima, ennegu sa oma laulude üle asjalist otsust wõid anda. Teiste laule wõid sa kergemine kritiseerida kui oma laule. Kui sa wõera laulu waguši, mõteldes läbi loed, kaks kolm korda läbi loed ja leiad, et ta sind ei sojenda ega ärata, siis wõid sa kaunis julgeste ütelda, et laul wähemalt sinu meelest ja küll ka kõigi sinusuguste meelest palju ei tõlba. Loed sa aga oma laulu, siis tulewad sulle need tundmused ja sundmused, millede ma ral sa laulu kirjutasid, jällegi tagasi, ja see tagasitulek ei sündinud wahest mitte laulu abil, waid su enese mõtete abil. Laul ise wõib selle juures kõige wiletsam laul maa pääl olla.

Sellest näeme siis, et sa ise oma laulude häädust mitte nii kergeste kätte ei saa. Sina wõid oma enese laulude juures wahest nutta ja naerda, hõisata ja õhata, aga teised, kes nende sündimise lugu ei tunne, wõiwad nende juures wäga külmaks jääda, wõiwad wahest sind koguni kahetseda, sest et sull mitte korda ei ole läinud, oma häädele tundmustele hääd kee lilist kuju anda.

Ole sellepärast oma laulude, iseäranis oma armulaulude awaldamisega ettewaatlik. Oled sa tõeste mõne ilusa armulaulu loonud, mille lugemine lugija tundmusi kaunistab, külap nad ükskord awaldatud saawad! Parandada wõid sa neid ka weel igatahes, kui nad alles trükkimata on, aga pahemaks tegemist ei ole sugugi karta. Ka arwan ma, et see sulle wäga armas on, kui sa oma kõige kallimate südame tundmustega mitte nii lausa ilma ette ei astu, waid kui sa neid kas wõi oma eluaeg oma kõige ligema elukonna omandusena alal hoiad.

Kas sa nüüd oma armulaule awaldad ehk ei, ikka tuleb sull selle pääle waadata, et nad kõigiti pidulises kujus, pühapäewa riietes ette astuwad. Leian ma ühest armulaulust üheainsama rikutud ehk segase riimi, siis pean ma seda suureks laiskuseks pidama: ma pean arwama, et kui sa oma armulaulust suurt ei hoolitse, sa siis ka sellest, kellele laulu pühitsesid, suurt ei hooli. On lugu tõeste nii, siis ära ialgi tinti raiska! Nii kui sa mitte räbalates riietes oma kallima ette ei astu, nii ei tohi ta su laul wälimise kuju poolest puudulik, hooletu, wägiwaldne olla. Kui keegi armulaule lugedes esimese kujupuuduse juures lugemise poole'i jätab, siis peame temaga üsna rahu olema, sest meie ei wõi ju soowida, et tema laiskade juurde kooli läheks.

Lühidelt: Armulaulu kuju olgu täielik, ilus, pidulik. Nende sisust aga nõuame, et see meid tawalisest (igapäisest) olekust luule tiiwul aatelisema (paleuslisema, täielisema, kaunima, lõbusama) olekusse sisse wiiks. Wähemalt üks koht peab salmikuseisma, millest igamees peab tunnistama: See on ilus, see on lõbus! Kui sa oma laulust ühtki niisugust kohta ei leia, siis heida ta wagusi kõrwale, et ta teiste silmade ette ei tuleks ja nende arwamist sinu kohta ei alandaks. Hoia selle eest, et sinu laulu sisust ialgi seda wälja ei paistaks, et ta sõnad ta tuumuga ühte ei lähe, et sinu sees neid tundmusi ja mõtteid ei olegi, milledest sa räägid — siis on see laul pettus ja iga pettus pahandab igat õiglast inimest!

Ka ära sa armulaulus inimeste nimesid tarwita. Mari wõi Mai, Kadri wõi Kai wõib sinule kõige armsam nimi olla, aga mis siis, kui sinu laulu lugija nendenimelisi inimesi tunneb, kelledest tema ainult halba teab? See wiskab su laulu, mis muidu ilus wõib olla, pahandusega ära.

Wiimaks weel üks juhtmõte: Armulaul olgu lühike? Tundmuste loomus on niisugune, et tundmuste elawus mitte kaua ühesuguses järjes ei kesta, ükskõik, olgu tundmused rõõmsad ehk kurwad. Sellepärast ei wõigi ilus, ühine armulaul pikk saada. Ei leia sa oma laulule otsa, siis tea, et sa isegi ei tea, mis sa tahad luuletada, mis su laulu tuum ja siht peab olema. Ilus laul peab kui ühest tükist marmorist wälja raiutud olema. Liiminise ja kliisterdamise pääle ei tohi siin mõteldagi, mida aga liig pika armulaulu juures ikka tarwis tuleb. —

Mull oleks sulle, noor sõber, weel mõndagi ütelda, aga ka siin tarwis piiri pidada. Waata enne nende lühikeste juhatuste pääle ja katsu, neid tinni pidades, mõni tõeste lõbus armulaul sünnitada, siis läheme jälle kõrwalisele kohale aru pidama. Üksainus laulutene mõjub tuhandate lugijate pääle, sellepärast on meie kohus teda tuhat korda enne läbi katsuda ennegu ta wälja saadame. Meil Eestlastel ei ole weel ühtki laulikut, kes elumuretest wabastatult luulele wõiks elada ja oma rahwale küpsest et luulewilja walmistada. Meie luuletused on juhtumisi sündinud — muretsegem wähemalt selle eest, et nad mitte juhtumisi awaldatud ei saaks!

Eestimaalt.

Tartust. Mööda läinud kooliaasta 1883—84 kohta ilmub „J. k. Std. u. L.'dis“ ülema maakoolikohta aruanne. See aruanne nimetab tähtsamate asjade seas kõige päält seda koolivalitsustele antud käsku, et uued koolmeistrid sull saadik ülema maa koolikohtu ja konsistoriumi poolt seatud wiisi järele pühalikult ammetisse pannakse ja neid oma ammeti truule täitmisele tõhustatakse. Rahwa kooliõpetajate paindi kassasse on, nagu minewa aasta juba teatasime, rüütlite poolt 5000 rbl. raha põhjustapitaliks kokku seatud. Walga kihelk. koolm. seminaris oli koolinõunik herra Guleke 1¾ aastat direktori olemit, siis sai õpetaja Fr. Hackmann direktoriks walitud. Igas seminari klassis oliwad 13 kaswandikku. 13 esimese klassi kaswandikku astusiwad jaanikuul wälja. Sisseastumise eksamile oliwad 32 noort meest tulnud kelledest 14 seminaari wasta wõeti. Mõlemas Walga ja Tartu Eesti seminaris peeti Lutheruse püha pidulikult. Wiimane seminaar sai maalija Tauguli käest Lutheruse pildi kingituseks. Kreisi konwerentsidest wõtsiwad osa: Walgas 21 liiget ja 12 külalist, Wolmaris 24 liiget ja 10 külalist, Riias 32 liiget ja 9 külalist ning Wõnnus (17. ja 18. jaanikuul) umbes 80 inimest. Koolilaste arw on 524 suuremaks läinud kui minewal aastal, mill kõges 126,391 last oli. Selle wastu on aga nende laste arw, kes kodus õpetust saiwad, 2465 wähemaks jäänud. Wene keelt õpetati plaani järele 109 kihelkonna ja 380 wallakoolis ja erawiisil 6 kihelkonna ja 375 wallakoolis. 9 kihelkonna ja 208 wallakoolis ei olnud sugugi Wene keele õpetust.

— Nagu Wene lehed kuulda jaanud, pidada käesolewa aasta sügisel uue moe järele kuld= ja hõberaha tegema hakatama. Kahe pääga kotka asemel saawat rahad enestele Keisri Majesteedi kuju. Pääle selle tahetakse neid Saksa margi ja Inglise naelasterlingi kohalised teha.

— Uus seadus joogimajadele on nüüd walmis tehtud ja kõige kõrgemalt poolt kinnitatud. Liig wiinajoomine ja selle õnnetu tagajärg on ammugi juba riigiwalitsust selle üle järele mõtlema pannud, kuidas rahwast tema hää käekäigu ja eluwiisi kõige suuremast waenlasest päästa. 1881 astusiwad rahaministeeriumis mitmed kõrged ammetnikud konwerentsile kokku ja hakkasiwad selle wastu tõsiselt abi otsima. Nemad nägiwad ära, et joogimajasid üleliiga palju on, mida rahwa auusama elu järjele aitamise pärast hädaste tarwis wähendada ja jääwatele joogimajadele kitsamad piirid panna. Et need tööd kerged ei olnud, on juba sellstli näha, et nendeks mitu aastat kaalumist ja mõistlist nõupidamist ära kulusiwad. Siin juures pidi ka riigi sissetuleku pääle mõteldama, misellega palju wäheneb. Uus joogilaud. seadus paneb kõik joogimajad maal ja linnades kroonu poolt selle tarwis seatud ammetnikkude ja kohtute ülewaatamise alla. Kangete jookide müümine jääb ainult elanikkude arwu järele lubatud ja teatatud kohtades koguni ära keelatud. Kaitseks ei tohi ühes külas kõrtsi olla, kui sääl wähem kui 500 meeste- ja naesterahwast elawad.

Alatskiwilt kirjutatakse meile, et Warnja külas 20. skp koolmeistri walimine olnud. Õpetuse proowile olla 5 kandidaati kokku tulnud. Kui proowipidamine mööda olnud, tulnud rahwa keskel walimise pärast waidlemine ja koolmeister jäänud walimata, ehk küll suurem hulk ühe wanema koolmeistri poolt olnud, kes paar aastat Äksis juba ammetis olnud.

Tormast. Minewas numbris tõime ühe kirja järele lühikese teate Tormas peetud konserdist. Täna on meil sellesuamast asjast teisetooniline teade tulnud, mis meie ka üles wõtame. Sõnum on nii: Pühapäewal 16. jaanikuul s. a. andsiwad 5 Tartu neidu meie kirikus waimuliku kontserdi. 10 laulu saiwad puhtaste kõlawail häält ette kantud. Neiud oliwad, nagu kuulutustest näha, Tartu tütarlaste käsitöö koolist, mille hääks ka, nagu ma kuulsin, sissetulek, mis umbes 40 rubla suur oli, saada tarwitatud. Siin ei tohi ma aga ka oma külameest hra Maaring'it ära unustada, kes wahete wahel meie kiriku orelile kunsti osawusel elu sisse pani. Soowin, et esimene kord mitte wiimseks ei jääks!

Laiuselt. Ilmast. Ehk küll Tartust Laiusele umbes 50 wersta on, siisti näitab ilma poolest see wahe wäga suur olema. Kewade, kui Taara mäel talwe riismed kadumas, lumi lausa sulamas, weel woolas wulamas, siis ei tunta Laiusel sest weel mitte midagi. Sääl praksub jää ja tuiskab lumi, ning lõo lõõritamisest pole weel juttugi. See tuleb meil kõige wähemalt 2—3 nädalat hiljemalt, ning nii jääme põllutöö ja wilja kasu, kui ka iga õige asjaga hilgemaks. Kuid sügise näitab ühel ajal ehk meil weel ennemaltki tulema. Kas meil suwel soojus wahem ja talwel külm kangem ehk lumesadu suurem peaks olema, seda ei ma tea ütelda, aga wihma saame küll palju wähem, kui meie ümberkaudu metsa nuka naabrid. Ja kui tihti ei pea meie ootama ja waatama, kuda Tartu, Puurmani, Wenewere ehk Sõera pool wihma sadab, ilma et meile ühte õnnistawat piisakesti tuleks. Ja kes on selle juures süüdlane? Muud kui ikka inimesed ise, kes toorel wäel ja kurjal käel metsad ära häwitanud, mille karistuseks põud ja kõiksugused põlluwaenlased siginewad. Pange seda tähele ja wõtke õpetust, kes teie metsagashoolimatalt ümber olete käinud ja puude hoidmise ja istutamisega wana pattu parandada, enne kui kitsik tihedamaks läheb ja häda pärast ehk sunduse waral peakste tegema, mis nüüd wabal wolil teha wõib, omale ja oma järeltulijatele õnnistuseks.

Tarwastust. Wilu ilmade pärast ei tahtnud tänawused külwid kunagi maast üles tõusta, sest maa oli weel jahe. Alles 9. jaanik. tojutaw wihmute äratas ilusale tõusule. 14. jaanikuul kipus soojus 30 graadini tõusma. Madalatel maadel andsiwad rukkid tänawu adrale tööd ja odrale ruumi, aga suuremal osal on nad hääd. Odrad näitawad minewa sügise warase külma näpistatud seemne pärast ka jõuetumat tõusu. Heinakasw näib keskmine olewat. — Ajalehtede lugemine on märksalt alanenud; kust see tuleb, ei tea öelda. Muidu elab rahwas endist moodi wagusalt ja v. Menšenkampsi herrale tänu andes, kes kardetawa Pikru küla wargade pesa laiali pillutas. Hilja kuulutas meie õp. herra, et ta Tarwastu kihelkonna raamatukogu, mis korratumale olekule oli langenud, uueste korrale seada ja uusi juurde muretseda tahab, kui rahwa poolt abi antakse. See näitas noorematele täieline rõõmusõnum olewat.

Mis teewad teised ajalehed?

Tartus, 26. jaanikuul 1885.

Eesti Postimees waatab poole aasta tö[illegible] tagasi laiema ja kitsama ilmaa poliitilise liikumise peale. Suure ilmamaal olla sõda karta, kuna kodumaaline elu taiatel wiisil edasi minewat. Aleksandri kooli lugu ei olla weel selgeste teada [illegible] Wäljarändamine jäänud juba tagasi, kui kahju olla rumalad tegemata teinud. — [illegible] Aleksandri kooli kohta teeb E. P. kahtlase nau. — [illegible] — Tartu ligidal annud üks räsiep [illegible] pühitsenud kõrtsi pandiks. Kui wanemad kodus ta kaest riiet küsinud, läinud mehikene meel nii nukraks, et ta enesele otsa tahtnud teha. [illegible] — [illegible] kihelkonnas tarwud üks mõisa leik [illegible] ära [illegible] — W. Juhi raamatukaupluses ja trükikojas on üks sõbralik kirjeldus E. P. [illegible] numbris. [illegible] aasta eest asutanud W. Juhi enesele raamatukaupluse ja kolm aastat pärast trükikoja.

Meelejahutaja teatab 23. numbris, et Tartukeeli Kiriku Laulu raamat nüüd jälle suures hulgas saada trükitud ja küsib: Kas ei wõiks nüüd temas olewate laulude parandamine ette wõetud saada? Kui kaua sellega ommeti [illegible] wiitakse? Jumal ei küsi küll mitte ilusa laulu sõnade järele, aga inimesel on see wiis küll, et ta Jumala auuks ilusaid laule laulda tahab ja meil Eestlastel on ka see wiis. Miks siis selle wiisi häält alskord kuuld ei wõeta?

Sakala õiendab oma sõnumit, mille järele Wiljandi Põllumeeste selts 2. jaanikuul [illegible] koosoleku pidanud. [illegible]

Pärnu Postimees kaebab oma kõige uuemas numbris kanawargute üle, mis Pärnus wiimasel ajal warsku kiikuma hakkanud. Ühneks saanud kaks kanawaras kätte, kes oma wargusе Juutide kätte wiinud. Kanu aga ei ole enam wõimalik olnud päästa, sest et Juutide õpetaja ehk rabi suuremal jaol juba „kõrid oli maha lõiganud“. — Üks Pärnu mees kirjutab: „See oli hilja aja eest, kui mina, (üks tubli kodanik) ühel soojal õhtul jalutama läksin, [illegible] [illegible] ja jäi ka sellega üsna rahu.“ [illegible] „Seda prundi jutu [illegible] wälja arwanud. Mina panin kadi paraji [illegible] ja jätsin teda pärani sunga [illegible] tama.“

Wirulane toob ammetlikult poolt sissesaadetud arstiteadusliku kirja „diphteritise ja scharlachi“ üle. Esimene haigus (kaelapõletik) hakkawat laste, arwa ka wanade inimeste kulge haiguse seemnest, mõnikord ka iseenesest. Kaelapõletik mar[illegible] olla keha roidumine, pääwalu, oksendamine ja paistetus kurgu limanaha külles, mis punaseks muutuwat ja rakku lööwat. Kerge diphteritis lõpwat 6—10 paewa järele haige terweksaamisega, raske — surmaga. Haige joogu piima ja puuwilja suppi, [illegible] tud mune, pehmet liha ja joogu [illegible] weet. Rohuks wõidawat lastele 1—1½ teelusika tait kloorhapu kaali (Chlorsaures Kali) klaasi weega, suurematele lastele (8—12 aastased) wäike supilusika täis sisse anda. Pääle selle saagu niisama palju kloorwett klaasi weega, wanematele lastele 2 tunni järel, sisse antud. „Scharlach“ haiguse märgid olla „diphteritise“ märkide sarnased. Kitsehakkamist parast hoitagu terwed haigetest eemale. Tema arstimine on kunstlikum, mispärast meie nõuu anname, et iga haige poetaja mitte ise ei hakkas seda ehk teist rohtu katsuma, mida ta hästi ei tunne, waid õpetatud tohtri nõuu küsiks. — Häädemeeste õpetaja Carlbom kiitnud õpetaja P. W. raamatut „Lumberristijad“ koolmeistrite konwerentsil wäga hääks ja soowinud tema rahwa seeka kandmist. Põuud olla sääl pool wäga suur. — Piiskop Donat wõtnud Wõrumaal käies õigeusuliste käest palwekirju wasta.

Walgus teatab, et Aleksandri kooli abikomiteedele Tallinnamaal juba politsei walitsuse poolest luba antud oma pooleli jäänud tööd jälle edasi teha. — Konsul hra Ch. Rottermann olnud ainus mees Tallinnas, kes keisri kroonimise püha oma töömeeste pääle mõtelnud ja neile kena lõbustuse pidu walmistanud. — Paistust kirjutatakse pikk kiri selle üle, „mis teeb meie noorsugu pühapäewil?“ ja wastatakse umbes järgmisi: Paistu nooresoo pühapäewa töö langeb kolme jakku. Esimeses seltsis olla niisugused inimesed, kes kellegiga ei seltsiwat ega ka midagi kasulikku ei lugewat. Teises seltsis olla hariduse nõudjad noored inimesed, kes häid raamatuid ja ajalehti lugewat ja mõistlikul wiisil seltsi elus oma aega lõbusalt katsuwat mööda saata. Wiimaks olla sääl weel niisuguseid inimesi, kes üheski mõistlikus kooskäimisest ega lugemisest lugu ei pidawat, waid oma aja kõrtsis joomisega ja külas öösi ümberhulkumisega ära raiskawat. — Wirulase kirja Krimmi elanikudest õiendades räägib üks Walguse kirjasaatja, et esimesed Eesti wäljarändajad Krimmi poolsaarele mitte ilma eesmärgita ei ole läinud, nagu see nüüd ette tulla. Esimestel wäljarändajatel 24 aasta eest olnud kroonu poolt welikirjad ühes, mis neile õigust annud Krimmi sõja ajal ära läinud Tatarlaste maa pääle elama asuda, kuna nüüd sadade kaupa ilma mingi teadmiseta aga õnnetuse sisse joostawat.

Tallinna Sõber toob 25. numbris pildikese „Saarlaste elust“. Saaremaal elawat rahwas õige wakfult koos. Kolmas jagu Saarlasi nimetada endid „Wenedeks“. Nende tegewat Saarlased eneste wärwimata willadest, enamiste halli, mõnikord ka walge. Meesterahwas kaiwat suwel enamiste „suurel maal“ ehk jälle mere pääl tööd otsimas ja maksawat teenitud rahaga oma maksud, kuna põlluaak ja kalapüük kodus ülespidamist andu. Põllutööd teha enamiste naesterahwas. Kui peres mitu poega olla ja need kõik naesed wõtwat, siis elawat nad tui üks perekond ühes lemmes ja tegewat ühes peretööd. Sellest ka see tulnagi, et nende peredes wäga palju inimesi olla. Kõige jõukamalt ja puhtamalt elada rahwas Kihelkonna ja Kärdla kihelkonnas. Muhujalas olla koolid weel wäga madalal järjel. Koolimajas ei olla pinkagi laste tarwis! Muhumaal elawat jõukamat inimesed, kes waimu poolest terawad ja Saarlastest hariduse poolest ees olla.

Saarlane annab teada, et „nende paewade sees kroonu tulelaewa „Olaiga“ hagede laetid Kuresaare patti saadetud“. — Karla kiriku juures olnud keskmiisel Suwiste pühal suur koolilaste püha jumalateenistusega. — Karja kihelkonnast kaewatakse warguse üle. Sääl olla ka mõned peremehed waraste seas. — 20. lehekuul tulnud sääl kange müristamisega nii jämedat rahet, et see nooredud puud puruks peksnud.

Kündja tõendab ikka weel, et hra Kunder Sakala kaastööline olnud. Tema olla enese tunnistuse järele „R. D. Zeitungis“ Sakalale põllutöö ja õpetlisi kirjasi kirjutanud.

Lätimaalt.

— Riia piiskop Donat'ile on, nagu Row. Wr. teatab, sellest rahast, mis rahwa hariduse ministeeriumi käes tarwitada on, 1800 rbl. lubatud, mille ta Wene usu waimulikkude poegade kaswatamiseks meie kubermangudes ära wõib pruukida.

Kuuramaa kubermangu walitsusest tuli, nagu hiljuti ka teatasime, kõigile kohtutele terwes kubermangus see käsk, et nad kõik nende inimeste nimed üles annaksiwad, kes hobuwarguse pärast wangis olnud ehk sellest tööst muidu kahtlased on. Nüüd on, nagu Heimath teab ütelda, selwiisil saadud materjaalist lehed trükitud ja wallawalitsuste kätte saadetud. Hobuwarguse pärast kahtlaste inimeste arw Kuuramaal ei olla mitte wähem kui 1078.

Wenemaalt.

Kirjad päälinnast.

Palun auustatud toimetust järgmised read lalteste lehesse mahutada:

Olewiku 23. nr. toob Teie päälinna kirjasaatja Teile teateid siinse Eesti Seltsi wiimasest pääkoosolekust, kus juures ta, minu arwates, mulle asjata süüdi pakub. Esmalt ei ole ma mitte Seltsi liigete leiguse üle kaebanud! Kui ka mõni liige elawamalt Seltsi tegewusest osa wõiks wõtta, wõin ma siiski rõõmuga tunnistada, et suurem kogu waimustusega ja kiitusewäärt kindlusega Seltsi eest seisab ja takistustele wastu hakkab. Ainult seda arwasin ma kahetsemise ja ka kaebduse wäärt olewat, et suur hulk asutajatest pääle selle, kui nad suure waewa ja pika läbirääkimise järel Seltsi ilmale oliwad sünnitanud, küll: toewale tänu, Peterburi Eestlastele auu, kommissionile kiitust hõiskasiwad, ühistemise pidul Seltsi elada laskiwad, ka weel walulast paar korda waatamas käisiwad, siis aga, nagu kirjasaatja põhjuskirjade kohta ütleb, rändasiwad nad — ei tea kuhu? Tahab kirjasaatja seda nähtawust, et 200 paljalt 90 liiget olewat järele jäänud, sellega seletada, et need herrad uute põhjuskirjade wiiwitamise pärast olla lahkunud, siis eksib ta rängaste, sest asi tuleb just ümber pöörata! Mitte suur hulk liikmeid ei lahkunud uute põhjuskirjade wiibimise pärast, waid uued põhjuskirjad wiibisiwad ja wiibiwad suure hulga lahkumise pärast. Üks sada ja kümme meest 90 wasta oleksiwad ju otsuseks wõinud teha uute põhjuskirjadega rutata ja nende järele tööd tegema hakata, niisama hästi ka esimehe, kui see selle wastu on, ammetist lahti mõista, sest esimees on ju walitaw. Pääasi on see, et meie üleüldse Eesti seltsi siin alal hoiame, kas see selts abi ehk lõbuselts on, kas põhjuskirjas seisab „Teie mure olgu jõudu mööda waeste Eestlaste eest hoolitseda, ja selleks wõite ise oma arwamise järele ja ilma, et Teile määr ette oleks kirjutatud, laulu, näitlemise, õpetlikkude kõnede jne eest hoolt kanda“ ehk: „Teie kohus on laulu ja näitekunsti harimise eest muretseda, kus juures Teie waeste wendadele ärge unustage jõudu mööda abi anda,“ on üks puhas, sellepärast oleks see ülekohus ja kergemeelne tegu olewat nüüd, kus liikmete arw wäike on ja kirjasaatja näit. see nädal enne seda awalikult ajalehes nurises, et laulmisest liiga wähe osa wõetakse, abiseltsi põhjuskirje selle iseäraliste teeseõngustega kõrwale lükata. Nii kaua kui Seltsi tegewate liikmete kogu tähtsat lisa ei leia, ei tohi see sündida, seda on terwe Selts ära tunnud, nüüd ka need paar meest, kes pääkoosoleku õhtul selle wastu waidlesiwad ja seepärast eksib kirjasaatja, kui ta minu arwamise siin „küll ehk õige, aga mitte kohaliku“ ütleb olewat. — Lausetega, nagu „nõuab nüüd mõni liige esimehe käest põhjuskirje jne“ palun ma kirjasaatjat ettewaatlikum olla. Seda lauset tuleb ju nii mõista, nagu käisiwad liikmed põhjuskirja pärimas, millele aga mina wastu panen ja ommeti tüsiti minult pääle wiimast pääkoosolekut wast esimest korda nende järele! Muidugi teada, pidin ma küsijale wastama, et põhjuskirjad ju enne mind „pääkoosoleku otsust mööda“ ühe Seltsi usaldust mehe hoolde antud ja et ka sellepärast ainult jälle Selts — ja mitte mina oma hää tahtmise järele — seda otsust muuta wõib. Iga liige sai ju 3 nädalat enne koosolekut kutsekirja, milles päewakord üleswal seisis ja all oli tähendatud: soowib keegi päewakorrale midagi juurde lisada, see andku seda hiljemalt kolm paewa enne koosolekut teada. Arwas keegi tarwilise olewat põhjuskirjade wahetamisega rutata, ehk koguni, et mina need ülemal tähendatud toimetaja käest peatsin nõudma ja oma hoolde wõtma, siis ta seda Seltsile otsuse tegemiseks pidanud ette panema. Et aga mingi lisa ei tehtud, siis tunnistab Selts sellega, et ta minu ülemal tähendatud arwamisega ühte laheb, mitte enne põhjuskirju muuta, kunni Selts waimu harimise omale siduks tohib nimetada, ilma et ta selle taotuse juures kahjuse jaaks. Joogi ja tantsu maja ilma tõsisema eesmärgita ei ole meil waja üles ehitada ja alal hoida, selle tautust lõbu leiame kergema waewa ja wähema kuluga Peterburis küllalt. — Seda kõik oleksin kirjasaatjale sun sõnal wõinud ära seletada, ja see temale lahkeste lubatud ruum minu sõnumite tarwis wõidud ära kulutada.

Peterburis, 19. Juunil 1885.

Auupaklikult
J. H. Jaanson,
Pbg. Eesti S. ... a. esimees.

s. g. Peterburis, 21. jaanikuul 1885. 18. jaanikuu on Wene mereraele üks tähtjas päew, sest sell paewal sai soomuslaewa „Aleksander II.“ põhjapalk pandud ja hilja aja eest walmis saanud sõjalaew „Rõnda“ Neewa laenetele lastud. Nimetatud paewa hommiku kell 10 jõudsiwad K. K. Keiseri Hra ja Proua, K. K. suurwürst Troonipärija, suurwürst Paul Aleksandrowitsch ja suurwürstinna Jelisaweta Feodorowna 4. kõrge ammetniku saatusel aurulaewa „Aleksandria“ paal Wiktorowi paalinna. Laewa paalt astuwad Majesteedid ja K. K. ... ja sõitsiwad kohe Uute Admiraliteeti, kus Majesteedid ja K. K. kindraladmiraal suurwürst Aleksei Aleksandrowitsch wastu wõttis. Paale selle, kui kõrged ammetnikud ja auuwabid Majesteetid olewad teretanud, wõttis Majesteet Keiser Peterburi sadama ülema, admiraali parun Henking'i käest auande uue ehitatawa sõjalaewa „Aleksandri II.“ üle wastu ja läks siis telgrite paale, kus põhjapalk seisis. Sellest kohast paremal peel seisis lillidega ehitatud laua paal hõbe Keiseri Aleksandri II. kunstiline, wahk uue laewa kuju ja mitmed joonestused uue laewa jagudest. Nüüd sai Keiseri Majesteetile üks hõbeplaate antud, mille paal järgmised read seisiwad: „Soomuslaew „Aleksander II.“ 14 suurtükiga ja 8000 tonnalise mehhaanilise jõuga, mille põhjapalk Peterburi Uues Admiraliteedis 18. jaanikuul 1885 K. Majesteetide Keisri Herra ja Proua ja K. K. suurwürsti kindraladmiraal Aleksei Aleksandrowitschi juuresolemisel sündis.“ Selle lauakese pani Keiser Majesteet põhjapalgi sisse selleks walmistatud koha paale ja wõttis kõrwal seiswa rehilise kalewiga katetud laua päält ja hõbetaldriku paalt haamri ja lõi sellega mõni kord naelade pääle, milledega hõbeplaatkene põhjapalgi külge kinnitati. Selle paale lõiwad Keiserinna Majesteet, K. Kõrgused ja teised kõrged ammetnikud ka mõned paugud naelade pääle, ja põhjapalgi panemine oligi toimetatud. — Uuest Admiraliteedist sõitsiwad Majesteedid Galeeri saare paale, kus sõjalaewa „Rõnda“ ehitamise koht on. Sinna jõudes läksiwad Majesteedid uue laewa pääle ja käisiwad kõik laewa ruumid läbi. Oliwad laewa ruumid läbi waadatud, siis läksiwad Majesteedid keiserliku telgi alla, et säält „Rõnda“ („prauta“ Keisri ... wahel) wettelaskmist paalt waadata. Tuiwal tombel, — nagu seda „Olewiku“ kaastööline „v. m.“ paari aasta eest kirjeldas, — lendas „Rõnda“ tuule tiiwul Neewa laenetele, kus teda juuresolejate waimustaw hurraahüüdmine teretas. — Pääle „Rõnda“ wettelaskmise sõitsiwad Majesteedid aurulaewaga uude päälinna sadamasse, kus pikalt merereisilt tagasi tulnud sõjalaew „Rajesdnik“ seisab. Oli „Rajesdnik“ läbi waadatud, siis sõitsiwad Majesteedid „Aleksandria“ paal Peterhowi sadamasse. Nimetatud sadamas astusiwad Majesteedid ja K. K. suurwürst Troonipärija ja suurwürst Georg Aleksandrowitsch keiserliku laewa „Tsarewna“ pääle ja sõitsiwad Soomeranda merereisile.

s. g. Peterburis, 24. jaanikuul 1885. Nagu iga Eestlane teab, saab Jaani õhtu tule paistel, ehk nagu mõnes kohas wiisiks „Jaani hobuse“ seltsis mööda saadetud. Päälinnas aga ei ole see mitte wiisiks, mis wist sellest tuleb, et Wenelased seda päewa ei pühitse ja politsei töistele tõrwawaadi põletamist ei luba. Palju on siiski neid, kes sell õhtul ilma waadita ei jaksa läbi saada. Need wõtawad tõrwawaadi asemel õllewaadi ja sõidawad lootsikuga Petrowski ehk mõne teise saare pääle. Siin saawad õllewaadid tühjaks tehtud, selle asemel aga pää „täis pandud“. Selle tagajärg on muidugi teada küll; ehk kellel enam selleks jõudu ei ole, see jääb rohu pääle pikali ja puhkab kunni hommikune päike teda äratab. Ei ole siis ka ime, kui niisugune wirgudes leiab, et tema kübar, rahakott, taskukell ehk mõni teine asi omale uue omaniku on leidnud. Muidugi teada ei jää niisugusel paremat nõuu üle, kui kübarata kodu tuigerdata ja jaaniõhtut kahetseda.

Peterburist. Nikolai raudteel on suur pettus awalikuks tulnud. Peterburi ja Moskwa wahel kaubeldi ühes suuremas jaamas wana sõidupiletitega. Jaama ülem sai ammetist lahti lastud. 26 konduktööri saiwad ülekuulamisel tunnista jateks wõetud.

Kroonlinnast on 18. jaanikuul soomuslaew „Netronjmenä“ „Kremli“ asemel Tallinna alla saadetud. Kroonlinna sadamas on praegu ainult kaks laewa, kleiserlik sõidulaew „Terihawa“ ja aurulaew „Olai“. Wiimane sõitis mereministeeriumi asemikuga 20. jaanikuul Soome randa.

Amu-Darja ligikonnast kirjutab ajaleht „Swens“: „Wene walitsus Keskaasias laheb üsna julgeks, sest rahwad sääl pool suurt jõge kaldawad aegamööda oma kaitsi ara unustama ja tsaari päale lootma. Nad usuwad, et ta kõige wagewam on ja ka meie wendade (Muhamedlaste) pääle armu heidab, kes teisel pool Pamiri mägestikku elawad ja weel tana Hiina orjuse all õhkawad. Wenemaa ei oie küll meie wendi Kaschgaris aidanud, kui need Hiina walitsuse wastu wasiama hakkasiwad, mis neil tuli sellest tuli, et nüüd Hiina ja Wenemaa wahel sõbrus ja rahu walitseb, selle eest on ta aga mitmekesiselt selles Hiina maakonnas teisi wiisi aidanud. Kui Wene konsul Kaschgaris nägi, et meie sõdijad wennad Hiina õpetatud sõjawägede wastu ei jõudnud panna, siis pani ta Hiina abikuningale ette, et see kõik Muhamedlased Kaschgaris, kes mitte kauem Hiina walitsuse alla ei taha jaada, Turkestaani walja laseks rännata. Abikuningas andis ka seda luba. Suurtes salkades lahewad nüüd mitmekesi Kaschgarist Turkestaani, et sääl walge tsaari tiiwade all rahu leida, mida nad Hiina walitsuse all mitte ei leidnud.“

Politika ringwaatus.

Tartus, 26. jaanikuul 1885.

Wenemaal kardawad mõned ajalehed juba, et politika ilmas õige kardetaw pilt nähtawale on tulnud. See on nimelt Inglismaa leping Saksa-, Austria ja Itaalia maaga. See leping ei ole küll praegu weel walmis, aga kui ta tenks jaab, siis teeb see Wenemaale tõeste kahju. Mõned Inglise ministrid loodawad sääl juures ka weel, et neil korda läheb kolme Keisri ühendust kõdwendada ehk koguni tühjaks teha. Nende kartuste tõendamiseks ei ole praegu mitte põhjust leida, rääkegi weel tahab Salisbury ütelus, et ta rahuga Afgaanistani tuli asju tahab seletada, kõik kartuse ära peletada. Siiski räägib Wene ajaleht „Swet“ sellest asjast hoopis teisel toonil. Tema arwab nimelt, et Inglise ministeeriumi muutmine mitte ilma Saksamaa tahtmata ei ole sündinud. Kui see arwamine mõistlik on juhtunud, siis peaks suuri politika muutmist karima hakatama. „Saksa rahwad Inglismaa lepingus“, ütleb Swet, „on julge kaitse all. Kui meie siis teiste Europa riikide pääle waatame, näeme wägewa Wenemaa Saksamaa kõrwal, siis jõuust kurnatud Prantsuse riigi, millel enese jalgede pääle ajamine rasketo läheb, ja teised riigid, osalt ehk koguni, Saksa wõimuse all. Balkani poolsaar oma Slaawi sugu rahwastega wõiks Wenemaale esimeseks toeks olla, teiste riikide wäiimine politika on nende asju nii juhtinud, et nad iga aastaga ikka enam ja enam Wenemaast lahkusiwad ja seega Slaawi rahwaste isamaa armastajate lootused wähemaks tegiwad. Et praegune politika seisukord pahemaks ei pea minema, seks on palju tööd ja tegewust ja kindlust, kannatust ja lootust Jumala pääle tarwis.“ „Tegewus, kindlus ja kannatus ning lootus Jumala pääle ei ole ialgi asjata — lisab Row. Wr. sinna juurde — siiski ei sünni see ka sugugi, kui neid woorusi kartusega segatakse. Kartus on alati ja igal pool üks wana wäeti nõuuandja.“

Hispaanias möllab praegu **kolera** õige kardetawal kombel. Inimesed on täis kartust tigeda waenlase pärast, kes halastamatalt nooresi ja wanesi kinni wõtab ja hauda kisub. Jõukamad inimesed põgenewad oma kodu ja wara maha jättes, et aga terwelt kolera küüsist pääseda. Aranjuets on wäike linnake, umbes 9000 inimesega. Neist jäiwad 250 haigeks ja suriwad 125 inimest ära. Sellepääle põgenesiwad 5000 inimest linnast wälja. Murcia linnast, kus 60,000 inimest elawad, on 30,000 ära põgenenud. Kuningas Alfonso sõitis 20. jaanikuul (1. heinak.) Aranjuetsi linna. Raudteelt kirjutab kuningas oma kurtjale abikaasale ja imelospanewale ministeeriumile: „Mina lähen Aranjuetsi, kus kaik minu sõjawäe seas möllab. Ärge pahandage, kui ma oma soldatite ja oma rahwa juurde tõttan, keda nii raske rist rõhub. Teie armuline Alfonso.“ Rahwa rõõm oli nii suur, et seda sulg ei jaksa üles arwata. Kui kõik ära põgenewad, kell jõundu on, ja waesed inimesed abita oma wiletsuse sisse jätawad, siis tuleb kuningas ja otsib neid üles ning awitab kui truu wend mahajäetud rahwast. See liigutas igameest ja waimustusega wandusiwad nii mitmed oma elu jätta niisuguse kuninga eest, kes oma alamate pärast surma ei karda. — 22. jaanikuul (5. heinak.) jäiwad Hispaanias 1639 inimest kolerasse ja suriwad ära 825. Walentsia maakonnas suriwad üksi 565 inimest.

Afgaanistani tüliasja kohta toowad uuemad teated juba rohkem selgust. „Kreuzzeitungi“ Londoni kaastööline kirjutab, mis tema ühe Inglise ministriga, kes suur Salisbury sõber olla, rääkinud. „Teated Afgaanistanist on uut sõjakartust äratanud, ütlesin mina, — nii kirjutab see mees — peate teie selle asja tõeks?“ — „Kui see teade tõsi on ja Wenemaa jääl taga seisab, siis usun ma, et see sõnum Peterburi ja Londoni wahel tõsist olekut sünnitab. Gladstone kartis kõige enam mässamist Afgaanistanis piiritulijälgil. Aga siiski just selle mõttega andis lord Dufferin emirile suurtukka ja püssia, et see Wenelaste sõjalikku tundmust ärritaks. Kui wiimsed sõnumid tõed on, siis teewad nad Dufferini karsa politikat weel kangemaks. Lord Curchill (uus India sekretär) peab seda kohe teada andma, kui Afgaanistanis kuidagi wiisi tüli tekkis.“ — „On ta Wenemaa waenlane?“ — „Waenlane just mitte, aga Wenelaste edasitungimist ei saa ta mitte rahulikult päält waatama. Meie ei wõi Wenelasi ega ka nende lepingut usaldada. Nende wõidu wastu Kesk-Aasias ei ole meil midagi, muidugi teada, et nad Indiasse ei tohi puutuda.“ — „Arwate teie, et see Wenemaast ülekohus on, kui ta mereni tahab ulatada?“ — „Ei sugugi. Mina olen walmis seda mõtet häälega kiitma, kui Wenemaa awalikult wälja astuks ja prinsipiliselt ütleks, mis ta nõuab, ja kõige päält oma sõbrust wälja näitaks, mis suuriigi kohus on.“ — „Kas teie wõiksite mind Salisbury politikaga wähe tutwustada, kui ta rääkinud?“ — „Ma wõin teile ainult enese mõtteid awalda, aga siis peate teie minu mõtetega ümber käima ja minu nime ühegi tingimise all nimetama. Salisbury politik on praegu parlamendi tööst ilma edasiminemata kodus ja waljas lõpetada. Rahu seisab Wenemaa käes. Tema wõib sõda ehk rahu tuua. Peaks Peterburis sõjalikult Afgaanistani ehk Inglismaa wastu üles astutama, siis saab Salisbury temale julgeste wastu tulema.“ „Ta saaks sõda hakkama?“ — „Muud nõuu tal ju üle ei jääks, ja parlament oleks tema nõuus. Kui Gladstone Wenemaa ees enast mitte ei oleks alandanud, siis oleks ta praegugi weel ammetis. Kui Gladstone wälises politikas üks ainukenegi kord oleks teinud, mis ta oleks pidanud tegema, siis oleks walitsuse ohjad eluotsani tema kätte jäänud. Aga Inglismaa ei taha midagi enam Gladstonest teada, sest ta on ära tunnud, et kõige parem rahu käemees kindel ja julge wäline politik on.“ — Mina hakkasin ära minema, jäät ütles minister weel: „Enne kui teie ära lähete, pean ma weel kord ütlema, kui õiglased meie mõttemised Saksamaa wastu on ja kui armas meile Saksamaad kui naabri riiki Aafrika asutustes ja mujal on terwitada; meie ei nõua kusagi enam uusi asutusi, meie riik on walmis, meie igatseme ainult sõpru ja rahuarmastajaid naabrid.“ — Gladstone kõnest ülemmajas näeme, et Sulfikari sõnestee pärast Wene- ja Inglismaa wahel tüli on tulnud ja et seletused selle üle meie wälimise asjade ministri Giersi leinamise pärast, kelle tütar ära suri, seisma pidiwad jääma. — Inglise kabinet püüab Saksamaaga sõbrust saada. See ei ole meile praegu mitte kardetaw, sest würst Bismarki politik ka Afgaanistani asjus on rahupolitik.

Keel ja kirjandus.

Eesti Kirjameeste seltsi koosolek 22. jaanikuul 1885. Abiesimees H. Treffner awas koosoleku, kokkutulnud liikmeid teretades ja seltsi tegewusest kõneldes. Et koosolekud ikka ettekuulutatud ajast hiljem wõinud algada, sellepärast wõeti nõuuks edaspidi alati kella 12 ajal koosolekut awada. Kirjatöödest rääkides tehti otsuseks, et aastaraamat tulewal näärikuul 1884. ja 1885. aasta kohta ühekorraga wälja antaks.

Aug. Busch Tallinnast soowis, et Kirjameeste selts rohkem enese kuluga raamatuid trükiks ja neile nõuukohast odawa hinna paneks. Siis ostwat rahwas häid raamatuid rohkem. Temale wastati, et Eesti raamatud kallid ei olla. Saksa raamatud olewat palju kallimad. Praegu ei wõiwat selts enese kulugu raamatuid trükkida.

Nüüd peeti nõuu Kirjameeste seltsi maja ehitusest. Hra Treffner arwas hääle, rahwa seas üleüldist prinzipilist korjandust alustada, millega wahest ka koguni walkest. annetegi nii palju tehe, umbes 15,000 rbl., kokku tuleks ja kill wiisil Kirjameeste seltsi maja wõiks walmis teeks. Soowiti, et ajalehed seda rahwale südame paale paneksiwad.

J. Kunder pidas kõne Dr. Kreutzwaldist. Temaga olla Eesti waimuwalgus hommikul algenud. Ta tahwate kirjatööde seas olla „Kalewipoeg“ esimene ja kõige kaunim too. Kalewipoegas olla „Eesti rahwa ... ...“, mis rahwuse ärkamisele põhja pannud. Kreutzwaldi tõine tähtsam teos olla „Sõjaruunine lilled“. Need laulud olla tais puhtaid tundeid, nende sisu nii ja südame kaudu, milleks ned tehtud ja ümber pandud. Kõik Kreutzwaldi laulud olla tais hagawat ... mis jädi. Tema rõõmuwaeist laptepõlwest paritud olla. Tema ja F. R. Jannseni [illegible] olla just tarbane wahe, nagu Fr. Schilleri ja Fritz Reuter omade wahel. Eesti muistejutust olla R. Reinwald Kreutzwaldi peretajaga. Kreutzwaldi lauludes eestkujuks olnud kõige rohkem Schenau laulud, milledest suur Eesti laulik ka suuremaja oma lauluid ümber teinud. Kõige meeleolukamalt laulnud tall see ... laul „Weil auf mir, du dunkles Auge“ kedo, mis „Mina laulikud“ [illegible] seisata. [illegible] olla Kreutzwald [illegible]. [illegible] wõiks Eesti rahwa [illegible] pidad mimetud teda [illegible]. [illegible] oma kõne mure lauletaja [illegible] „Pernesler“ ja seetse, et Kirjameeste selts tema surnu Weitzenbergi tehtud kunulkuju oma majase [illegible] ostaks ja tema hauale [illegible] ehitaks.

H. Treffner soowis, et iga teud sõnade pärast tuleks ja meeled kinnitama tehe kohta wõtma ning kerwaliste raha [illegible] kunulkuju hääks kohta paneks. Selle pääle andsid Treffner 10 rbl., Dr. Hermann 10 rbl., Jarw 10 rbl. ja lubas 20 rbl. pärast korjamise teel ka sinna tuua, Körw 10 rbl., Busch 11 rbl. Endla seltsi Parnus 10 rbl., Looduse naisterahwas 5 rbl., mitmed teimer ja Hulberg 10 rbl. ja wiimaks Karrs ja Bergmann 10 rbl. Paale selle wõtsiwad weel mõned oma paale 10 rbl. korjata, nagu W. Wares ... Koosoleku juhataja teatas, et selle asja juba pool osa raha koos olla ja palus seltsi eestseisuste seda üles anda, kui maal keegi tahab raha teatud summa korjata ehk kinkida.

J. Kõrw wabandas ennast, et ta kirjandusest oma kõnega walmis ei olla saanud, misparast see teekord pidamata jaada.

M. Põder pidas kõne „Eesti kirjandusest“. Kõige tähtsam asi rahwusele olla ta keel. Ümber rahwastamine kautawat rahwa keele ja keelega ühes ka rahwa enese. Meie kõige suurem aluhoidja olla rahwa kirjandus. Et rahwast kirjanduest saada, olla tarwis seda harida, wõerastest ... teha, nam soowitakse rahwa ... teha. Praegu olla kirja ... mõne ... ... Kui praegune kirjanduse ... tõstetud, mis ei olla weel ... paremalt ... jarele ... ... kirjawis ... ... waadake, mida nüüd aga ... oma ... parandawat. Eesti ... kirjandus olla praegu weel wäga nõrk, sest et ... ei ... ei wõetakse. Ja ... ... rahwa ... rohkem, kui juttu ... ehk jutluse ... Raabri rahwaste juttude ümberpanemine olla soowitaw, sest nende juttude sisu tundida rohkem meie rahwa elu tingimustega ühte. Kriitika olla meie ajal wäga walt. See arwamine, et laulik nüsi laulika, maalija ükski maalija jne teeb kriitiseerida oskab, ei olla õige. Mõni mees ei olewat sellepärast laulik, et ta teenese toonikut kritiseerida mõistnud. — Luuletustele olla meie keel rikkaliser. Kui nüüd nende natukeste sõnadega, mis rimiks kõlbawad, kõik laulud pidada ära laulidud jaama, siis minna see wiimaks igawaks. (?) See aeg ei wõiwat mittekaugel olla, mil ... jalle uuiaks laulu loomuseks ehtks jaadi. (?) Sellepärast olla soowitaw, et riimimine maha jaetakse. (Eesti O. t.) enne kui ta wanaks jaades rodandu õigust hakkawat nõudma.

J. Jarw kõneles „tõsiseist imadesi“ uuema aja teadusmeeste uurimiste järele. Need ilmaruumi imed saawad lugejatele wist nii tuttawad olema, et meie paari lausega sellest tahtsast kõnest neile enam suurt midagi ei saa pakkuda.

Rewidentideks waliti Dr. Hermann, Haawa mõisa rentnik Reimann ja Konnnus.

H. Treffner tuletas meelde, et weel ühe aasta tõõ wõlgast üle 1000 rbl. tasuda olla ja soowis, et koosolek esimestele luba annaks selle hääks nattemüüki pidada ja tõsiselt Eesti seltsidelt kirja teel abi paluda, mis ka lubati. Kõneleja ei soowinud asja põhjust awaldada.

J. Kõrw teatas, et ülem koolitöp. hra Salem Tallinnast Dr. Wiedemanni sõnaraamatu järele suure Eesti-Wene sõnaraamatu käekirjas walmis olla teinud ja nüüd Kirjameeste seltsi poolt kirjaliku tunnistust soowida, et too kõlbuline on; siis olla tema trükkimiseks ülemal poolt abi loota. Selts walis J. Jurkatami, M. Põdderi ja J. Pellbergi, kes selle too läbi waatawad ja ta üle otsust annawad. Dr. Weske, Thomson ja professor Koler olla seda juba hääks kiitnud.

M. Põdder seletas, et see raamat wäga tulus on, aga palju tarwilisem weel olla Wene-Eesti sõnaraamat. Üht niisugust olla ta juba mitme aasta eest walmistama hakanud ja kolmandama jau walmis teinud. Keegi teine seltsi liige olla aga sellesama raamatuga pea walmis saamisel. Loodeti, et ka Wene-Eesti keele sõnaraamat wõida ilmuda.

Nüüd tuli aasta raamatu üle pikem läbirääkimine. Mõned seltsi liikmed soowisiwad, et 1884. aastaraamat ka saaks wälja antud, ehk kui mitte üksi, siis jaagu tacsolewa aasta raamat kahe raamatu suurune. Juhataja seletas, et selle üle enam ei olla wõimalik otsust teha,

iest koosoleku hakatusel olla selts ühel häälel otsuseks teinud, et naäritsuul 1886 üks aastaraamat ilmuks. Kassa olla suurema raamatu kohta wäike.

Busch Tallinnast soowis, et Dr. Weske aiemele tema ära olemise ajal keegi teine aastaraamatu toimetajaks nimetataksi. Seda ei wõetud kuulda. Kõrw nõudis, et Busch, kui noorem sugutwend, siin ligi ei räägiks.

H. Lepik kinkis seltsile hulga wanu laule ja jutte, mida tänuga lubati tarwitada.

J. Külf teatas, et talle Dr. Weske ära minnes 100 wana raha jätnud.

Dr. Hermann tuletas seltsile oma „Laulu ja mangu lehe" ilmumist meelde ja soowis seltsi poolt oma ettewõttele edendamist, mida hää meelega lubati.

Tulewane koosolek määrati 24. lõikusekuu peale.

Lõppeks lauleti professor Kölerile, kes ka koosolekule oli tulnud, ta elagu!

Põllu ja käsitöö.

Tartu E. Põllumeeste seltsi wäljanäitus

Suures Rõngus, 15. 16. ja 17. jaanikuul 1885.

Kuulutuste järele pidi wäljanäitus 15. jaanikuul kell 12 peale algama, aga juba nimetatud päewa hommikul hakkas taewas geste müristama ja nõnda rasket wihma sadama — wahete wahel rahega segi — et keskpäewa ajal näituse plats täitsa lausa wee all oli; pealegi lõhkus torm näituse ehituste katuse mõnest kohast pealt ära ja tõukas plangid mitmest kohast maha. Wanemad Rõngulasi kuuldi ütlewat, et nemad oma eluajo sees niisugust tormimaladu weel ei olla näinud. Peale lõunat lõppis sadu, ja wäljanäitus wõis alles õhtu poole seada awatud. Asjade näitusele toomisele tegi see wihm suurt kahju: hää ilmaga oleksiwad mitmed mitmed ümberkaudsed inimesed elajaid ja asju näitusele toonud, mis aga nüüd kange wihmasaju pärast pidi tegemata jääma. Siiski oli loomi ja asju ilmus rohkeste näitusele toodud, nimelt: 28 hobust, 27 sarwlooma ja üks põrsas; meesterahwa käsitööd ja tehnilatööd 15, naesterahwa käsitööd 143, põllu ja piima talituse produktsid 7. Kõige enam oli willaseid kangaid, tekkisid ja rätikud ja heegeldatud töösid näitusel näha, mõned nende seast wäga ilusad, kunstilised ja peenikesed. Wist esimest korda nähti Eesti wäljanäitusel ühes tükis kujutatud woodi teltud — 2 tükki, tuna meie telid siiamaani tawalikult kahest tükist saiwad kokku õmmeldud. Üte niisuguse teki walmistaja oli perenaene Kadri Kull Kawastust, teise kuduja nimi on mul meelest ära läinud. Kõige wähem oli linaseid kangaid wälja pandud (6 t.). Soowida aga on, et ka nende riide walmistamine meie kodumaal sellesamal mõõdul edeneks kui willase walmistamine, ja et P. seltsi tulewasel wäljanäitusel linased kangad willastest sugugi taha ei jääks.

Auuhinna mõistjad määrasiwad alamal nimetatud näitajatele nende loomade ja asjade eest järgmised auuhinnad:

I. Hobused.

1. auuhind. Ministeeriumi suure hõbeauraha sai Willem Kruuse, peremees Wanast Otepäält, oma raudja täku eest. Ministeeriumi kiitusekirjad saiwad: Lüte mõisa rendiherra M. Johanson oma kõrwi täku ja kõrwi mära eest; Wäikse Konguta pärisherra Stokoby oma kõrwi täku eest; peremees Peeter Tobijas Kawildast oma raudja täku eest. Ministeeriumi wäikse hõbeauraha — peremees Mihkel Roth Rakkest oma raudja mära ja kolme aastase wars eest. Seltsi kiitusekirja — Uderna mõisa pärisherra O. Fuchs oma tööhobuse tõugu halli täku eest. 2. auuhind. Ministeeriumi wäikse hõbeauraha sai peremees Mihkel Elmik Pokawallast oma raudja täku eest. Ministeeriumi brongsauuraha — peremees Peeter Sooners Suurest Ulilast oma kõrwi mära eest. Seltsi kiituse kirjad saiwad: Helme mõisa walitseja hra O. Fuchs oma halli mära eest; peremees Sammel Oja Erastwerest oma halli täku eest. 3. auuhind. Ministeeriumi brongsauuraha — peremees Hans Kuus Helmest oma musta täku eest. Seltsi kiituse kirjad: Helme mõisawalitseja hra O. Müller oma mustja kõrwi mära eest; peremees Johann Tiidu Pangotist oma raudja täku eest; peremees Toomas Kohw Rannust oma mustja kõrwi wars eest. Ministeeriumi kiitusekirja — peremees Jaan Sild Rannust oma kõrwi ruuna eest. 4. auuhind. Ministeeriumi kiitusekirjad — Juhan Adamson, peremees Helmest, oma raudja täku eest ja Juhan Tamm, peremees Suislepist, oma musta täku eest.

II. Kariloomad.

1. auuhind. Ministeeriumi wäikese hõbeauraha sai peremees Juhan Ots Kirepist oma kirju pulli eest. Sotsieteedi hõbeauraha — peremees Jaan Wääri Walgutast oma punase lehma eest. Ministeeriumi kiitusekirjad saiwad: Rõngu mõisa pärisherra v. Anrep oma lehmade eest; Wäikse Konguta pärisherra Stokoby oma 7 wasika eest; peremees Hans Wiira Ropkast oma tõumu härgwasika eest. Seltsi kiitusekirja — W. Konguta pärisherra oma punase lehma ja punase pulli eest. 2. auuhind. Ministeeriumi brongsauuraha sai peremees Peeter Wääri Paluperast oma punase lehma eest. Sotsieteedi hõbeauraha — peremees Jaan Wääri Walgutast oma kirju sugupulli eest. Seltsi kiitusekirjad — peremees Jaan Sild Rannust oma pulli ja wasika eest ja Suure Rõngu pärisherra v. Anrep oma lahe mullika eest. 3. auuhind. Ministeeriumi kiituse kirjad saiwad: peremees Jaan Sild Rannust oma punase lehma eest; peremees Juhan Otas Kirepist oma punase lehma eest. Ministeeriumi brongsauuraha — peremees Jaan Sild Rannust oma punase pulli eest.

(Lõpp tuleb.)

Sõjawang.

3

Kolmas päätükk.

Wangikoda ja rahusõnum.

Niipea kui Heinrichi terwis teda wälja lubas minna, palus ta ema ennast linna wangimajasse saatma tulla, kus sel korral Prantsuse sõjawangid oliwad. Hää ema oli rõõmuga walmis ühes minema ja warsti jõudsiwad ka mõlemad sinna. Wangide ülewaataja wiis noore Peren tema emaga suurde wangituppa, kus hulk wangisid mitmesuguste käsitööde juures ammetis oliwad. Nende seas oli ka koguni rahulist ja rõõmsaid nägusid näha, mis kumbki sinnatulijatest ei olnud arwata wõistnud. Mõned punusiwad kenaid korwisid ja laulsiwad sääl juures oma soldati häälega laulusid. Ainult üks laul kõlas armsaste, ja seda laulis ka üks waikne ja wäga õrnalt helisew hääl, mida teiste kähisew hääl aga pea ära kipus lämmatada.

Kui proua Peren sinna poole waatas, kust see hääl tuli, nägi ta Wilip Armandi akna pääl istuma. Tema oli oma laulu ja töö juures nii sügawasse mõttesse wajunud, et ta oma uute sõprade tulemist mitte tähele ei pannud. Tema kõrwal istus üks noor mees ja lõikas kaunist tuulutajat wälja, nagu teda sell ajal kõik Prantsuse naesterahwad kandsiwad. Selle näitamise ja kurba nägu nähes arwasiwad sissetulijad kohe, et see Wilipi wend on. Nüüd lõi Wilip omad silmad üles ja nägi wõeraid. Rõõmsa naeratamisega ruttas ta neile wastu ja wiis neid oma wenna juurde. Kui teretas wõeraid wäga wiisakalt, kui ta wenna käest kuulis, et need somad nende auuiad häätegijad on. Kui waesed riided oliwad puhtad ja korralised, millest esimesel silmapilgul haritud mees wälja paistis. Kummagil wennal ei näitanud teiste soldatitega palju tegemist olewat. Nende mõtted ja tundmused oliwad tõsisugused ja sellepärast ei olnud neil teistega suurt läbikäimist, waid elasiwad seltsimeestest koguni lahus iseenesele.

Iseäralik puna wanema wenna palgil ja wõeras hiilge tema silmis ütlesiwad proua Perenile liig selgeste, et surm teda juba oma ohwrite sekka oli üles kirjutanud. Ta küsis waeselt wangilt emaliku õrnusega ta terwise järele ja lubas oma kodurõsti teda waatama saata ning kõik muud tarwitust tema ülespidamiseks tuua.

Haige tänas wiisaka kummardamisega. „Armuline proua," ütles ta, „kust pean ma sõnu leidma, millega teid teie helde osawõtmise eest wõiksin tänada, mis teie ühe waese wõõramaa wangi wastu üles näitate. Kui minu terwis, mis wind parata wara hauda wiia ähwardab, weel peaks paranema, mis ma aga enam soowin kui loodan, siis tahaksin ma teile teiste Jumala järele oma elupäästmise eest kõige enam tänulik olla."

„Ma kardan, teie olete palju wiletsust pidanud kannatama," rääkis proua Peren suurt wangituba ümberringi silmitsedes.

„See on tõsi, auus proua," kostis Lui, „mina olin soldat, ja wiletsused ei ole sõjamehe elus wõerad asjad, aga siiski pean ma tunnistama, et sõjamehe elu mitmes asjas wäga minu meelepärast on olnud."

„Mispärast läksite teie siis wäeteenistusest ära?" küsis proua Peren.

„Mina olin õnnetusel ühe niisuguse pataljoni ohwitser, kes oma wannet murdis ja sellest würstist taganes, kellele ta truudust oli wandunud. Et mina niisugusest auutumast teust osa ei tahtnud wõtta, wõtsin ma ennast teenistusest lahti. Hää meelega oleksin ma priitahtlikult weel waprate wendade seas Saksa sõtta läinud isamaa auu ja kuulsuse eest wõitlema, kui minu ema ja õdede kehw elujärg mind nendele ülespidamist muretsema ei oleks sundinud kodu jääma."

„Jumal on armuline ja halastaja," ütles proua Peren, „ja see on ikka weel wõimalik, et ta teile terwise ja priiuse jälle kätte annab ning teid omaste käte wahele tagasi wiib. Teie auus wend on ka siin teile abiks ja troostiks, mis teie waestel kaaswangidel wahest kõigil puudub."

Lui pigistas õrnalt oma wenna kätt ja ütles: „Tema, mu kallis wend, on tõeste mind ütlemata armastusega põetanud. Ilma tema abita katals mu keha wõeras muld ja minu põrmust õitseksiwad wõerad lilled, kaugel kodumaa armsatest omastest. Tema on minule eeskujuks kannatuse ja ohastuse olnud. Waew ja mure minu pärast on tema rõõmsa suure kaunud ning ta nii kohwatuks ja kuiwaks teinud. Kui sagedaste on ta armas hääl minu kurba hinge rõõmustanud ja teda laulu tiiwul sõprade juurde kaugele kodumaale kannud! Minu keha saab see wangimaja külmaks tegema ja wõerasse mulda sängitama, aga minu armastus ja tänulik meel tema wastu jääb igaweste elama."

Proua Peren oli sügawalt liigutatud ja pööris ennast kõrwale, et oma pisaraid ära peita. Ka Heinrich oli wäga liigutatud. Ta wõitis oma tundmused ferga, et ta Wilipit palus oma ja teiste wangide käsitöösid näidata, mida need müümiseks oliwad walmistanud.

Wilip tegi seda hää meelega. Ta wiis wõerad kuba mööda ümber ja näitas neile wangide ilusaid töösid ja rääkis sääl juures iga kaaswangiga mõne sõbralise sõna. Proua Peren nägi warsti ära, et teda siin kõik armastasiwad ja auustasiwad, ehk ta politika asjus küll pea kõikide wastane oli. —

Proua Peren oli wäga rikas ja armuline inimene. Ta tarwitas suure jau warandust haigete ja waeste aitamiseks. See oli tema nime kuulsaks teinud ja tema wastu nii palju auupaklumist äratanud, et seda paljas rikkus, kui ta ka suure seisusega ühendatud on, ialgi inimestele ei suuda anda. Ta lubas wangimajast ära minnes wendade eest hoolt kanda ja seda ei unetanud ta mitte. Kodu tõudes palus ta kõige esimeses tohtrit, et ta Armandi wennakesid waatama läheks, ja saatis neile ka riideid ja puhast peenning kosutawat toitu. Peale selle palus ta wangide ülemateli wennapaarile suuremat wabadust, mis neilt mõne julge wangi põgenemise katse läbi, nagu teistelti wangidelt, ära wõeti. Nüüd anti Wilipile jälle luba oma käsitöösid müüa ja ka Lui wõis õue peale wälja minna wärsket õhku sisse hingama, kui ta terwis seda lubas.

Heinrich käis sellest ajast sagedaste wangimajas, ja nende kolme noore mehe wahel sigis südamlik sõbrus. Heinrich õpetas Wilipile Inglise keelt ja tunnustas teda nende teadustega, mis igal meremehel tarwis teada on. Mõne aja pärast rääkis Wilip ta juba kaunis hästi Inglise keelt. Heinrichi rõõm oli seda suurem, et ta sõber ka ühtlasi paremaks oli saanud.

Selle wastu kadus aga nädal nädali järele, ilma et Lui oleks paranenud. Tema hingamine läks raskemaks, tema paled punetasiwad rohkem kui enne ja silmist färas koguni aruldane hiigus. Tema näitas oma olekut selgeste tundma ja tarwitas need lühikesed tunnid, mis talle weel elus oliwad lugitud, waikses palwes ja tõneles omast mõrsjast ja omastest. Tihti laulis ta wend ilusaid isamaalaule, millede siiu niisama kurb kui liigutaw oli. Need elawad laulusiisid kandsiwad ta waimu kaugele kodumaale õnnelikku lapsepõlwe sisse omaste sekka tagasi. Õnnelik fära ta silmist tunnistas, et need ilusad mälestused ta tema tee hauale nagu taewaliste rahuroosidega nii sõbralikseks tegiwad, et ta surma ei kartnud ja julgeste hauda poole waatas. Wangimaja akna all laenetas meri, mis kallist kodumaad nende praegusest wiletsusepaigast lahutas ja kõik kõidulised mõtted juba armsamas ära tustutas.

Wiimaks hakati rahutegemisest Prantsuse ja Inglise maa wahel rääkima. See äratas waese kannataja südames seda lootust, et ta wahest weel omaste käte wahel oma silmad igaweste unele kinni panneb ja isamaa pühitsetud mulda puhkama wõib minna. Ka Heinrich ja Wilip hakkasiwad lootma, et ta weel eluga Prantsusmaale jõuab. Proua Peren terawa silm aga ei lasknud ennast mitte petta: tema nägi neist muudatustest, mis haige näu pääl nähtawale tuliwad, selgeste surma lähenemisest ja kartis sellepärast rahusõnume kuulutust, mida mõlemad riigid rõõmuhõiskamisega saaksiwad teretama, et see Luile surma wõiks tuua.

Ühel hommikul lõppis haige köha otsa, walu pahema külje seest, mis teda siiamaani hirmsaste piinanud, kadus ära ja ta tundis enese nii terwe olema, et ta wälja jalutama tahtis minna ning Wilippi enesega ühes kutsus. Wend wiis ta hella armastusega akna alla päikse paistele sooja ja tahtis praegu talle mantlit selga panema hakata, kui Heinrich, ajaleht käes, tuppa astus ja hüüdis: „Rahu! rahu! ta on Amjängis olla kirjutatud ja saab täna Londonis kuulutatud!"

Kumbki wend ei rääkinud sõnagi, waid langesiwad waid ottes üksteise kaela ümber ja tõstsiwad omad silmad täis pisaraid ütlemata tänuga taewa poole. Lui nägu läks rõõmu pärast punaseks ja kõige sudamlikuma õrnusega waatas ta oma wenna silmi, pani siis oma pää wenna truu rinna najale ja lahkus siit ilmast, ilma et kordagi oleks ohkanud.

Wõimata on neid walusaid tundmusi kirjeldada, mis waese Wilipi südant ruiuks peksiwad. Nagu meelt ära heites pani ta oma käe kord wenna südame, kord jälle ta otsa pääle. Kui ta wiimaks ära nägi, et need katsed kõik asjata oliwad, hakkas ta häkiste nutma. Ka Heinrich nuttis haleduse pärast, millest Wilip ütlendis, et temal weel üks wend järele jäänud. Lui Armandi mullahoonet oliwad kõik wangid ja hulk linna elanikka, kes Peren läbi selle kurwa juhtumisega tuttawaks oliwad saanud, hauda saatmas. Niiugune osawõtmise ja auustamise märk andis õrna Wilipi haawatud südamele waigistawat rohtu.

Wiimaks tuli riigiwalitsuse poolt käsk, wangid saagu laewa pääle losind ja kodumaale saadetud.

Selle teate juures lendas rõõmusära Wilipi näu üle ja ta hakkas rõõmust wõidulaulu laulma. Aga häkiste jäi ta waid ja hüüdis õhates: „Ah, kuidas wõin ma rõõmus olla, kui ma oma kõige kallima wenna kuud wõerasse mulda pean jätma. Oh mu waene ema ja mu kallid õed, kui suurt walu peab see küll teile tegema, kui teie oma kõige kallima poja ja wenna surmast sõnumit saate. Ja suu rikutud lootuste pääle, ja õnnetu Adele, ei suuda ma mõteldagi."

(Otsa tuleb.)

Kirjad ja sõnumed Tartust.

— Tartu Jaani lõbuõhtud. Jaani päewal see aasta Tartus õige wiidurikas. Kirjameeste seltsis peeti kolm päewa järgimööda lõbuõhtud, ulubapäewa 23. jaanikuul pääle weel kaks korda. Seltsiks oliwad Tallinna rootsi näitlejad Tartusse tulnud näitemänguid etendama ja laulusi laulma, koorid ja üksikult. Ette toodud laulud ja näitemängud oliwad hoolega kaunis, mis waatajaid ka rahulolemisega täitis. Iseäralisti rõõmu waatajatele tegi duo laulud (duett) ja waha armastajad rõõmustasiwad hra Haamann kenta laulude üle. Teisel ja kolmandamal õhtupäewal oli kaunis hulk waatajaid, aga siiski ei ole eestwõtjad oma kulusid tasa saanud. — Wanemuine pidas uut päewa õhtu aiapidu laulu, pillimängu, ilutulestike ja jaanitulega. Ka sell õhtul oli seal jälle õige palju inimesi, rohkem kui ialgi enne Jaaniõhtu pidul.

Kirjawastused.

876. —rk Tänuga kehas. **877.** S. J. Palume wabandada, et saali nõuks maja ridime jätma. **878.** r. v. Naga ise näete, on teat teine sõna weel kellegi asjast kirjutanud. Teate oma sõnume ka teile. **879.** H. Sõnum lehes, kirja eest tänu! **880.** J. R. R. Subbelt. **881.** H. Saab see kord kõrwale. **882.** R. R. R. Saab naha, mis teame. Kui läbi olemme lugenud. **883.** Kr. R. S. Tulewakord tänuga. **884.** Sd. J. J. Saame tarwitama. Tänu! **885.** D. P. P. Läbi hilise kättetuleku peaks minewaseks ja ahviis walja. Nüüd on sõnum juba wana.

Дозволено цензурою. — Дерпть, 21. Іюня 1885 г.

Uuemad sõnumed.

Tartus, 1. heinakuul 1885.

Kuiwad ilmad on mitmel pool wäga palju suwewiljale kahju teinud, nii et põllumehed wiljasaagi pärast koguni mures on. Pelaw paikesepaiste ahwardab kollataund taimed janunewa mulla pääl jootumaks ära kõrwetada, kui taewas neid oma kastega kosutama ei tule. Tartus tuli küll reedi enne jaanipäewa ja jaaniõõsi hää hoog wihma, aga meie ei ole weel kuulda saanud, kas see igal pool põllumehe peelt murehgi on ära juutnud püühida. Pühapäew 30. jaanikuul ajas ilm lõune ajal palawal päikepaistel pilwe ja müristamine kuulutas ammugi oodetud wihma. Ümberringi oli küll ka wähe wihma näha, aga Tartusse ta ei ulatanud. Ilmad on nii palawad, et wiluski tihti kuuni 24 kraadi sooja on. Ema jõe wesi oli eile ja üleile supelmajas 20½ kraadi R. järele soe. See wesiooju on siin wäga aruldane asi. Põua seltsis on weel üks teine hirmus waenlane põllumehi ehmatama tulnud. See on elajate põrnatõbi, millest Riia lehed omalt poolt räägiwad. See tõbi olla wäga külgehakkaw ja suretaw. Kui taewas meie maale paraja wihma läbi õnnistust annaks ja meid hirmsa loomakatku eest hoiaks!

— Täna peetakse Tartus hobuse ja weiselaata. Aruldane lugu on see, et keskkuwel wäikse põllupidajad niipalju loomi on laadale toonud. Hinnad on teiste aastate kohta odawad.

— Robert v. Michler, kellest Oewel ühes wäljarändajate kirjas rääkis, seisis nüüd Balti Saksa ajalehedes, et tema wäljarändajate eneste palwe pääle 90 perekonna tarwis Wenemaale maad muretsenud, kus neil aastas 3 rbl. desjatini pealt renti maksa ehk maaomaniku seemnega saak pooleks jagada oleks olnud. Ka arwab v. Michler, et neil asujatel ühe talurahwa panga abil wõimalik oleks olnud kohaomaniku saada. Nii wõinud temal üks nende inimeste pärast õige puhas südametunnistus olla.

— Nagu telegrafi teel teatatakse, on neil päiwil kaks salka Kolwere poolt wäljarändajad, mõlemad 50 hinge suured, ka gasi tulles Moskwasse jõudnud. Nad kaebasiwad, et nende kuulajad neid olnud petnud. Suuremal hulgal ei olnud raha, sellepärast pidi politsei neid tagasi toima.

Nas kangete jookide müümise seadus on „Walg. Teataja" järele järgmine:

1. Wiinaköögid ja muud kaubakohad, kus kangemaid jookisid müiakse, maksawad: I. klassi patentide eest 400 rbl., II. kl. p. 200 rbl. ja III. kl. p. eest 100 rbl. 2. Wiinapoed ja kaupades: I. kl. patendid 150 rbl., II. kl. p. 100 rbl. ja III. kl. p. 85 rbl., kõrtsid: I. kl. 60, II. kl. 40, III. kl. 30 rbl. 3. Linna trahterid, ... ja restoranid maksawad I. kl. p. eest 500 rbl., II. kl. p. eest 280 rbl., III. kl. p. eest 140 rbl.

4. Maalolewad trahterid, wõõrastemajad postijaamade juures ja kõrtsid maksawad oma patentide eest: I. kl. 1100 rbl., II. kl. 800, III. kl. 500, IV. kl. 300, V. kl. 150 ja VI. kl. ... Lõuna-Wenemaal ja Bessarabias ... 5. Buffett ... eest ... lõbusõidulaewadel ... Moskwas 70 rbl. ... pool 40 rbl.; aurulaewade pääl 40 rbl. ... raudteejaamades 170 rbl., muudes ... 40 rbl., I. kl. klubides 170 rbl., II. kl. klubides 70 ja III. klassi klubides 40 rbl. ... I. klassi õllepoed maksawad 30, II. kl. ... 20 ja III. kl. õllepoed 10 rbl. 7. Wäljamaalt ... maksetakse kangete jookide I. klassi patendi eest 3 rbl.; ühegi kaupleuse päewa eest aga ... wähem kui 50, 30 ja 15 rbl. 8. ... müüe eest wäljanäitusel 3, 2 ja 1 rbl. ... müüe päewa pealt aga kõige wähemalt 10, 5 ja 3 rbl. 9. Wiinakeldrid, mis ainult Wenemaa wiina müüwad, maksawad I. kl. patendi eest 25 rbl., II. kl. p. eest 15 ja III. kl. p. eest 5 rbl.

Pärnu maakohus annab teada, et Kohtiom wõlgade pärast ta tema warandus ajalehe „Sakala" 16. lõikusekuul Pärnu maakohtus awalikul wäljapakkumise teel ära ... müüdud, kui kõige hiljemalt 14. lõikusekuuks wõlg makstud ei saa. Wäljapakkumise tingimised on igal tööpäewal maakohtu kantseleis neil tundidel näha, mis kantselei inimestele tähendatud.

— Sell aastal saawad Wenemaalt mitmed kõrged riigiammetnikud wõerastesse maadesse nende sõjawäe harjutusi waatama saadetud. Sel tahtel, nagu Now. Wr. teatab, kindral ... Hispani sõjawäe jaoskonna waatama, kindralleitnant Parlow Austriamaale, kindralmajor Tehturow Prantsusmaale ja kindralmajor Strukow Itaaliasse.

Wenemaal Barnauli maakonnas on elajakatk hiljamaani juba üle 10,000 sarwlooma maha murdnud. Linn on nende kehade põletamiseks omalt poolt puud ja 4000 rbl. raha annud.

Wene ajalehed ei suuda ikka weel Inglise praeguse ministeeriumiga sõbraks saada. Nad ei looda, nii kaua kui need mehed walitsemas on, Inglismaalt midagi head.

Doni jõekonnas on põud wäga suur. Mõnedi nädalast saadik ei ole piiska wihma sadanud ja soojamõõtja näitab tihti 40 kraadi sooja. Wiljawõlad on lootuse ära kaotanud.

Afgaanlased walmistawad endid tewasti sõja wastu. Suurel hulgal liiguwad nende sõjawäed Ikani kaiu pääle Wene piirile. Wenelased on ka walmis ja wõiwad neid aga wastu wõtta, nagu pruktud, kui nad jälle nii julgeks lähewad ja tuli hakkawad.

Hiinlased on wäga rahutumad Wenelaste mõtete üle Korea kohta. Mitmed sõjalaewad on neil walmis pandud ja Korea kaldale saadetud.

Hispaanias on 21. jaanikuul 648 inimest kolerasse ära surnud. Reisijad, kes üle piiri Prantsuse maale lähewad, pannakse wahi alla.

Prantsuse ja Hiina lewing on küll üle kuu wana, aga praegu on Prantslastel pahandust tegemist Hiinlastega. Seekord on Annami sõjawäed Prantslaste pääle tungimas ja neid mitu mässamas, nii et Prantslaste kord praegu wäga waene on, kui mässamine ei wahi ehk kui neil kodust abiwäge juurde ei saadeta.

Telegrammid.

Pariisis, 28. jaanikuul (10. heinak.). Courcy (sõjaülem Hiinas) telegrafeerib, et ta mässajatele allaheitmist 10 päewa aja sees ja sõjawäe ärawiimist Annamist nõudnud, milleks ta 21 päewa aega annud. Sõjariistad peawad kuberneeride wastutamise all Huesse saadetama.

— Nagu kuulub, saada Prantsuse riigiwalitsus Annami ära põgenenud kuninga lahti laskma ja tema asemele sõjariistade abil oma tahtmise järele uue kuninga troonile tõstma.

Wastutaja toimetaja ja wäljaandja A. Grenzstein.

Wanemuise III. suur rahwa-pidu

saab sell aastal

18. Augustil

ära peetud.

Rahwapidu toimekond.

Riigimaade Ministeeriumi loaga saab Wiljandi Eesti Põllumeest- Selts ka sell aastal Augusti kuu lõpul Wiljandis koduloomade, põllu- ja käsitööde näitust pidama. Selgemad teadused saawad warsti ajalehtede läbi tuttawaks tehtud.

Näitusele wõiwad toodud saada:

I. **Koduloomad:** Hobused, iseäranis ka hääd tööhobused, warsad, karielajad, wasikad, lambad, sead ja sulg loomad.

II. **Põllu, aia, karja ja tehnika produktid:** wili, jahu, tangud; õunad, marjad ja muud aia ja keedu wiljad; wõi ja juust; seep, tärklis ja küünlad jne.

III. **Põllu- ja käsitöö riistad:** masinad, kunstsõnnik jne.

IV. Meistrite, tislarite, tõllasseppade, seppade, lukusseppade, sadulseppade, kingisseppade, rätseppade, nahaparkijate tööd jne.

V. **Naesterahwa käsi ja näputööd:** willased, poolwillased ja linased kangad, willane ja linane lõng, niit, kujutud ja heegeldatud tööd jne.

Wiljandi Eesti Põllumeeste Selts loodab ka sell aastal rohket osawõtmist wäljanäitajate poolt.

Seltsi eestseisus.

„Meelejahutaja"

Eesti perekonna õpetlik ja lõbus nädalakiri

maksab 1. heinakuust aasta lõpuni 1885 **postiga 1** rbl. **35 kop., ilma postita 1** rbl. 28

Tartus, **H. Laakmanni raamatuk.**

Prints Waldemar

on esimesest kuuni kaheksatõistkümnemani andeni minu raamatukauplusest saada. 29

W. Perly.

Wallimäe neitsi.

Algupäraline romaan Eesti minewikust, on saada 28

A. Grenzsteini raamatuk.

Wiljandi Eesti Põllum. Seltsi

lähem

koosolek

saab

17. Juulil s. a. seltsi majas ära peetud.

Koosoleku hakatus kell 2 p. l.

Eestseisuse koosolek sellsamal päewal kell 12 enne lõunat.

Kõnepidajad: Ainson, Nuubel, Kitsberg ja t.

Et tähtsad asjad otsuse tegemise alla tulewad, nimelt Augusti kuul ärapeetawa põllutöölise näituse, seltsi maja parandamise jne. kohta, siis palutakse kõiki seltsi liikmeid kokku tulla ja liikme kaardid kaasa tuua.

Eestseisus.

Wiinawabrik „Roger"

Pihkwas

soowitab kõiksugust **hääd wiina** odawa hinnaga. Enamostjad saawad iseäranis kõrged protsentid. 29

Kõige paremat:

peenikeseks jahwatatud Krimmi soola

jämet jahwatamata „ „

Liiverpooli keedusoola

Lüneburgi wõisoola

Inglise sepasüsa

soowitab odawalt

Joach. Christ. Koch.

28 Tartus ja Tallinnas.

Wene

tulekinnitamise selts

Peterburis,

mille

põhjuskapital 2,500,000 rubla,

kinnitab liikuwat ja liikumata warandust igat jagu linnas kui ka maal odawa hinnaga

Eduard Friedrich'i läbi

päätalitaja Tartu ja ümberkauduste maakondade jauks.

Tulekinnitamine maal on märksa alandatud.

Sääl ta ongi!

Sääl ta ongi!

Naljapildid.

Esimene anne:

Po'llad Lo'llad.

Kahe tubli koera hale surmakohus ja rõõmus pääsemine, noorepõlwe koerustükid ja nende kohtumõistja eluots. Mitmes tõsises salmikeses ja 38 naljakas pildikeses ilusaste ära jutustatud.

Kõige esimene trükk.

Wastutaw toimetaja: kirjutaja.

Kirjutaja: wastutaw toimetaja.

Piltide eest ei wasta keegi.

Kriitika kangeste ära keelatud, aga Wõrukeele tõlk lahkeste lubatud

Tartus.

Trükitud A. Grenzsteini trükikojas.

1885.

Tartu panga kontoseis.

31. lehekuul 1885.

Panga päris.

	Rubla.	Kop.
Kassa seis	142,881	28
Riigipank	174,141	81
Wekslid	730,481	94
Kupongid ja maksetawad rahapaberid	18,234	57
Kulud	1,004,878	—
Kuld ja hõbe	405	31
Wäärtpaberid ja kupongid (nende seesseisuste kapital 110,667.20)	353,434	97
Mõnesugused wõlglased		
Rehnung, Transferte jne.	112,303	12
Rehnung panga hääks	666,475	81
Sissepanekute intressid	380	80
Immobil	72,000	—
Inwentarium	3,492	50
Laenud	8,701	61
Arwamata kulud	493	75
Rbl.	3,288,305	47

Pangast päride.

Põhjuskapital	106,000	—
Seisuste kapital	119,524	54
Tagawara kapital	1,065,243	—
Giro	1,803,612	02
Mõnesugused wõlapärijad		
Rehnung, nende hääks	110,293	29
Rehnung, panga wõlg	—	—
Sissepaneku intressid	—	—
Intressid wäärtpaberite pääl	2,655	32
Intressid ja eeswõit	62,865	24
Interimi-Conto	5,969	74
Seisuste kapital	12,142	32
Rbl.	3,288,305	47

Intresside seisus edaspidi:

Sissepanekute eest: iga päew üles öelda, (ilma nimeta á 300 Rbl., nime pääle 50 rbl. saadik) 6 kuu pääle ja kauem 3 % aastas.
termini pääle (ilma nimeta á 300 rbl., nime pääle 50 rbl. saadik) 6 kuu pääle ja kauem 4—5 % „
igal ajal üles ütlemata, üksi nime pääle 100 r. saadik . . . 6 % „

Laenude eest wäärtpaberite pääle . . . 9 % „
„ „ kauba pääle . . . 7 % „
„ „ hüpothegi obligatsionide pääle . . . 0 % „
„ „ Wekslid . . . $7\frac{1}{2}$—$\frac{1}{2}$9 % „
„ „ Conto corrent . . . 0 % „

Tartu linna pank toimetab kodu- ja wäljamaal makswad riigilaenude kupongid, maakondade ja linnad pantkirjad ja walitsuse poolest kinnitatud ja kinnitamata aktsiad; ostab ja müüb wäärtpaberid Riia ja Peterburi igapäewase kursi järele, muretseb wastu panemata wõlapärimist tõistes linnades, nõnda kui kõik osamaksusid (Dividendenzahlungen), annab rahamaksu sedelid ja krediitkirju kõige tähtsamate linnade pääle ja wõtab raha-dokumenta ja üleüldse wäärtasju alalhoidmiseks wastu.

Conto correnti pantud wäärtpaberite eest saab ka sissepanemise maks wõetud.

Iseäranis reeglid üle kõige, mis Tartu pangasse puutub, on säältsamast ilma hinnata saada.

Panga walitsus.
(Direktorium.)

Üks

pikksilm

on Tallinna uulitsast Wõllatsile minnes ära kadunud. Leidja saab hääd waewapalka

Th. Hoppe
raamatukauplusest Tartus.

Kes tahab

Olewiku ükskute numbrite müümisest enese kätte wõtta?
Olewiku üksik nummer mak sab 6 kop.

Olewiku kontor.

Wärskeid

heeringaid

ja

kilusid

on saanud ja soowitab **odawa hinnaga.** 32

F. G. Faure.
Tartus, Holmi uulitsas nr. 14.

Peterburi kubermangus, Ouduwa kreisis, Sakorja mõisas on mõisa

maid

tükiwiisi odawa hinna eest kauaks ajaks rendi pääle saada. Teadmist annab Tartus

kaupmees Sepping.

Willakraasimise masinate kraasid,

nahk-, wilt- ja **kummirihmade** sees, müüakse kõiki jagu Tartus raepangamajas Warschawi kinga aupluses

C. G. Müller'i juures

Wanemuine.

Pühapäew, 7. heinak. 1885

wiies

aiapidu

laulu- muusika ja näitemänguga.

Hakatus kell 6 pääle lõunat.

Piletite hinnad: naesterahwal 5 kop. wõerail meesterahwal 15 kop. nummerdatud platsid näitelawa ees 25 kop. Seltsiliikmetel ilma hinnata.

Eestseisus.

Suures Konguтas Sooma külas saab igal ajal hästi põletatud **telliskiwa** kui ka põletamata kiwa ehk plonnisid paraja hinnaga müütud.

Ruupakkikult

Johan Olt.

Mina puhastan majad

prussakatest, lutikatest, hiirtest ja rottidest.

M. Ponjagin.

Adress: Tartus, Holmi uulits nr. 16, 2 treppi ülesse.

Otepää kirikuwallas warastati 16. Aprillil Nikluse taluomanikul üks kolme aastane **täkk** ära. Tundemärgid: Helepruun karw, walkjas lakk ja saba, lakk paremal pool, walge täht otsa ees, 2 arsinat 2 tolli kõrge, 150 rubla wäärt. **Kes selle hobuse üle** Tartu maakohtule ehk nimetatud talu omanikule lähemat teadust annab, saab **50 rubla waewapalka.** 27

Rõngu kihelkonna, Aakre walla Iide peremehel warastati wiimasel jaanikuu öösl üks noor 3-aastane helepunane **ruun hobune** ära. Tundemärgid: Lauk ots, parema silma sees walge kriips, lakk paremal pool, esimesed jalad walged ja pahem tagumine jalg natukene enam walge, 100 rubla wäärt. Leidjale antakse **20** rbl. waewapalka.

25 rbl. waewapalka,

sellele, kes minu 7./8. Juunil warastatud walkja-hallist märast Wändra Willuwere wallawalitsusele selget teadust annab. Märgid: 2 arshinat 3 werskk. kõrge, 6 aastat wana, õhukene lakk, tõsrammu pääl, umbes 150 rbl. wäärt.

27 **M. Peterson.**

Hugo Treffneri neljaklassiline kool Tartus.

I. **Kooli õpetuse programm.**

Kooli õpetus ulateb algusõpetusest ehk elementaarõpetusest kuuni klassika ning reaalgümnasiumide kolmandama klassini (tersia). Kes aga mitte suurema koolidesse, waid mõnesse ametisse astuda soowiwad (koolmeistriks, kirjutajaks, kohapidajaks,) need saawad tarwilikkudes asjades iseäralikult ette walmistatud.

Palutakse, et uued kaswandikud ennast oisekohe üles annaksiwad ja katsuda laseksiwad, **siis on sisseastujatel wõimalik prii ajal neid asju, milles nemad ühte klassi weel ei sünni, ära õppida** ja wõib kooli-ruumide walmismuretsemine tarwilikul mõõdul sündida. **Ligemat teadust kooli kohta antakse kirjalikult.**

Uusi kaswandikka wõetakse wastu igal päewal kella 12—2 keskpäewal, Kroonu aia uulitsas (Botanische Straße) nr. 21.

Koolidirektor **Hugo Treffner.**

Kolm tähtsat raamatut:

1. **Surnust ülestõusnud pruut.** Kurblik jutt.
2. **Kuld õunad hõbe waagna pääl.** Tõine trükk.
3. **Würst Taaweti kojast.** Tõine trükk. Kõik kolm jagu koos. (See raamat on alles trükil ja saab pea ilmuma.)

Saada Tartust

Perly raamatukauplusest.

Selle aasta räimi müün poole püti wiisi **5** rubla **25** kop. ja püti wiisi **10** rubla **50** kop. ja kõiksugused

Raswa Heeringaid

odawa hinna eest.

N. Beckmann

Riia uulitsas nr. 16. reaalkooli kõrwal.

Rõuge kihelkonnas 2-astse Kurss wallas on

üks talukoht

arwata 50 wakamaad suur, kõige täielikute hoonetega priitahtlikult müüa. Kaupa teeb kohaomanik **Hans Uuk.**

Talu weskiga müüa!

Keeni mõisas, Sangaste kihelk., on **Pikkhansu talu** ühes suure wesiweskiga müüa. Talu suurus umbes 130 wakamaad ehk 23 taalrit 46 krossi. Weski on 2 paari kiwidega, laualõikamise wärgi ja tarwilise willakraasimise masinatega hästi sisse seatud. Ostmise hind on talu ja weski eest 18,000 rbl. Esimene sissemaks 5000 rubla. Kaupa teeb 29

Keeni mõisawalitsus.

Kodumaalt lahkudes tänab Kawastu walda ja walitsust kõige lahkuse eest

Braunbrück.